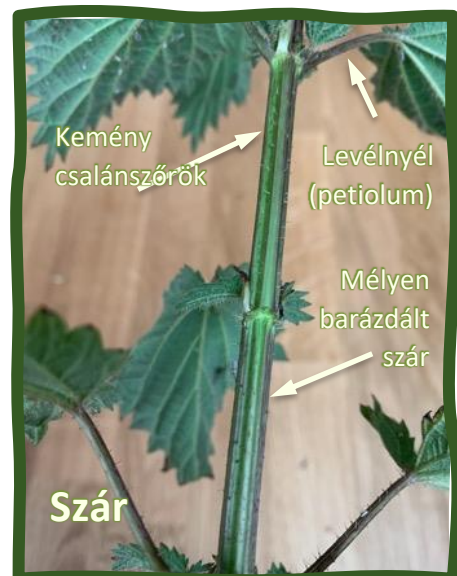

NÖVÉNYTÁBLA: nagy csalán

Urtica dioica

NÖVÉNYTÁBLA: csalán: urtica dioica

Varázslatos:

A csaláncsípés hatására élénkebbé válik a bőr alatti erek vérkeringése. Évezredek óta használják az ízületi gyulladás tüneteinek csökkentésére, illetve a szervezet melegen tartására a bőrirritáció által. A csípés elsöre kellemetlen, de meg lehet szokni, és utána egy bizsergető érzés marad a csípések helyén még egy darabig, ezért manapság is használják fájdalomcsillapításra.

Előfordulhat a csaláncsípésre adott allergiás reakció, így első alkalommal óvatosan bánjunk vele!

Mutatvány:

Kápráztasd el a barátaidat csalánevással: csak némi bátorság és önbizalom kell hozzá! Tépj le egy levelet a csalánról, óvatosan dörzsöld le róla a csalánszőröket. Ezután sodorj belőle egy hengert, hajtsd félbe, majd egy széles mosollyal harapj bele 😊

Jótanács: gyűjts előtte elég nyálat a szádban.

A levelek a virágzási idő alatt és után mérgező anyagot tartalmaznak!

A teljes növény az eredeti élőhelyén

Gyakran a ragadós galaj (Galium aparine) közelében nő.

Tipppek a növényhatározáshoz

Tavaszyár-ősz: A leveleiről – tapintás útján könnyű, túlságosan is könnyű felismerni, hiszen ha végigsimítjuk, megcsípnek – így aztán örökké emlékezni fogunk a csalán vendégszeretetére ...

Késő tavasszal és nyáron a faközöld virágok lekonyulnak, a szárhoz hajlanak. Egy csomózott kötélhez hasonlítanak ilyenkor. Ősszel és télen a a föld közelében hajt rügyeket és leveleket.

Különleges tulajdonságai

A levelek összezúzva, vagy megfőzve elveszítik csípősségüket, és ehetővé válnak.

Támadásra kész megjelenésük ellenére az apró, fiatal levelek kifejezetten ízletesek és tele vannak fehérjével, C-vitaminnal, béta karotinnal, kalciummal és egyéb ásványi anyagokkal.

NÖVÉNYTÁBLA: nagy csalán

Urtica dioica

Adatok:

Természetvédelmi státusz: Nem fenyegetett
Elterjedés: Európaszerte elterjedt

népies nevei:

csihány, csihán,
csalány, csanál,
csovány

Növényrendszertan (taxonómia) és növényleírás

Csalánfélék családjának tagja (*Urticaceae*).

Virágzás: tavasztól őszig

Virágzata: Kétlaki. Porzós virágai lecsüngő füzereket alkotnak, míg a termősek kis csomókat.

Termése: Jellegtelen. Fénytelen szürke, oldalról lapított alakú makkocská.

Levele:

Változó megjelenésűek. Általában mélyzöldtől középzöldig, a környező növények árnyalatától függően. Az egyszerű levelek durván fűrészszélűek, a szárhoz szív alakú oldalukkal kapcsolódnak. A levelek keresztben átellenesen helyezkednek el a száron. A csalánszőrök, amelyek hangyasavat tartalmaznak a levél fonákján sűrűn helyezkednek el, de a szárat is fedik. A levélen nem csípős apró szőrök is megtalálhatóak.

Szár: Végig borítják a csalánszőrök. Jellemzően kör keresztmetszetű, erősen szálazott szára van.

Élőhely:

Nagyjából mindenütt megél. A foszfátos talajt is kedveli, így mezőgazdasági termőterületek mentén is megtalálható. Helyenként akár két méter magasra is megnő! Föld alatti gyöktörzse (rizóma) segíti az elterjedését.

Hogyan ismerjük fel?

A legalkalmasabb megfigyelési és gyűjtési időszak:

Az, hogy mi a legmegfelelőbb idő attól függ, hogy mire szeretnénk használni.

Figyelem: ha a levelekből szeretnénk csemegézni, akkor tavasszal, vagy későősszel szedjük, amikor nem virágzik, mert a virágzaskor és közvetlenül utána mérgeket tartalmaz!

Kis, üvegszilánk szerű szőrszálai a bőr felső rétegébe fúródva hangyasavat juttatnak a bőrszövet alá, ez váltja ki a kellemetlen, égető, fájó, később viszkető érzést.

Lelőhelyei: Rengeteg helyen megél. Tipikusan házak körül, nedves erdőkben fordul elő tömegesen, de ültetett akácosokban, árnyékos szurdokokban, mocsarak mentén is megtalálható. A nitrogénben dús talajt kedveli, így tömeges megjelenéséből következtethetünk a talaj magas nitrogéntartalmára is.

TÁPLÁLÉKHÁLÓZAT

A rókalepke és a nappali pávaszem hernyója előszeretettel fogyasztja a csalán leveleit, a leveleken élő levéltetveket a katicabogarak, a növény termését pedig madarak eszik.

HASONLÓ FAJOK:

Hasonló, a nagy csalán közelében élő és vele összetéveszthető növény lehet az árvacsalán (*Lamium*) több faja: a foltos, a piros és a fehér árvacsalán. Ezek más családba tartoznak, de megjelenésükben hasonlítanak. Általában kisebb termetűek, és kerekded levelűek. Az árvacsalánfélék (*Lamiaceae*) családjába tartozik még az erdei tisztessű, illetve a vízi peszérce, utóbbi inkább nedves, lápos területeken honos

NÖVÉNYTÁBLA: csalán: urtica dioica

Növénytani szótár

Levélnyel – A levél nyele

Lecsüngő - Lefelé hajló hajtások, levelek, virágok

Szív alakú/szíves- morfológiai jellemző: a bázisán egybefüggő, felül két lebenyből álló, szív alakú levéltípus

Szálas, rostos- szárra vagy a növény más részére jellemző

Keresztben átellenes levélállás – A levelek a szár mentén átellenesen, párokba rendeződve helyezkednek el

Rizóma – föld alatti gyökér (gyöktörzs), valójában a szár része, amiből a föld feletti hajtás kinő

Növénytani szótár

Foszfátok a talajban – foszfortartalmú vegyületek, amelyek részben természetesen, részben a növényvédelmi tevékenységnek köszönhetően dúsulnak fel

Évelő – Olyan növény, melynek a földalatti szárrésze több évig él, és évente kihajt

Hajtás- Friss növényrész, amely lehet szár, levél vagy virág is. Gyakran a föld felett megjelenő új növényről is új hajtásként beszélünk

Levéltetű: apró ízeltlábú, amely a növények nedveivel táplálkozik

Nézzük meg a csalánt bemutató *Pappus* kisfilmet

Csalán a természetes élőhelyén

Használata: Rostja textilanyagként használható, illetve klorofilt is előállítanak belőle, amit ételfestékként használnak. Étkezési célú felhasználása: tea, leves, főzelék alapanyaga. Kosmetikumokat is készítenek belőle: pl. csalánsampon.

Kulturális vonatkozások

Földrajzi nevek is köthetők hozzá, így például a Börzsöny legmagasabb csúcsának, a Csóványosnak a neve. Az ősi csaláncsomók pedig régen elhagyott, akár római kori falvak helyét mutathatják.

“Csalánba nem üt a mennykő” – közmondás. Jelentése: Nem kell féltetni valakit, mert minden helyzetben feltalálja magát.

“Egy percig sem kell aggódnodok érte, csalánba nem üt a Mennykő”

Természetvédelmi státusz – IUCN Vörös Lista
Természetvédelmi státusza szerint *nem fenyegetett* (LC)

A skála a nem fenyegetett (LC) (illetve a felmértlen (NE) és adathiányos (DD) fajoktól a vadon kihalt (EW) (illetve a végképp kihalt- EX) fajokig terjed.